

U V O D

Falsifikovanje u najširem smislu riječi znači »stvaranje lažnih predmeta, kojima se pridaju svojstva koji oni nemaju, ili menjanje (preinačavanje) pravih predmeta u pogledu njihove sadržine, oblika ili vrednosti«¹. Doslovno, falsifikat predstavlja krivotvorenu stvar, patvorenu stvar, lažno izdanje, lažnu izradu².

U istoriji ljudskog društva falsifikovanje je prošlo dugi razvojni put. Sa uspjehom su falsifikovali drevni narodi: Grci, Rimljani, Egipćani, Asirci i dr. Predmet falsifikovanja su bili razni predmeti, čijim krivotvorenjem su ostvarivani razni ciljevi. Tako, u starom vijeku pravljene su falsifikati određenih pisanih djela i dokumenata radi ostvarenja religioznih ciljeva. »Tako je slavno delo, *Starine Judinog vremena*, pisano od jevrejskog historičara Josifa, koji je umro 95. god. posle Hrista, bilo sasvim prerađeno, malo posle njegove smrti i stavljeno u službu Hrišćanstva, tada u začetku«³. U vjekovima po invaziji varvara mnoga bibliografska djela našla su utočište u manastirima, »...koji su postali veliki ateljei za radiranje i pranje rukopisa. Izvesni monasi su naročito stekli žalosnu slavu u toj savršenoj umetnosti koju Itas naziva *Veliko monaško pranje*«⁴. U srednjem vijeku falsifikatore su sve manje interesovali religiozni spisi, pa su sve više falsifikovali istorijske dokumente, koji su se ticali prava i običaja, povelje i dr. Tako je nastala nova vrsta falsifikata tzv. literarni falsifikat. Od polovine XIX vijeka falsifikati se javljaju u skoro svim oblastima društvenog života.

Kada je u pitanju falsifikovanje novca može se reći da je to stara pojava koliko i sam novac. Kada se pojavio prvi novac i počeo da cirkuliše kao

¹ Pravna enciklopedija, Knjiga I, Beograd, 1989. god., str.371.

² Vujaklija, Milan: Leksikon stranih riječi i izraza, Beograd, 1997.god., str.927.

³ Savić, Jovan: Falsifikovanje u staro doba i srednjem veku do naših dana, »Policija«, Beograd, 1928.god.,str.43.

⁴ Savić, Jovan: Ibid, str.44.

prometno sredstvo, društvena zajednica se suočila sa njegovim falsifikovanjem. Uporedo sa njegovom pojavom društvo je preduzimalo različite mjere u cilju njegovog otkrivanja i sprječavanja. U tom cilju posebnu ulogu je imalo krivično zakonodavstvo koje je inkriminiralo ovo društveno opasno ponašanje kao krivično djelo i predviđalo drakonske sankcije za njegove izvršioci.

Danas u savremenom društvu falsifikovanje novca je dobilo takve razmjere, da se ovim pitanjem pored države, sve više bavi i međunarodna zajednica, jer falsifikovani novac ugrožava funkcionisanje međunarodnog platnog prometa i privrednog poslovanja. Zbog toga je ovo pitanje razmatrano od strane više međunarodnih organizacija i u okviru određenih tijela Ujedinjenih nacija.

Krivično djelo falsifikovanje novca u osjetnom je porastu u Državnoj zajednici Srbija i Crna Gora. Pojedina pitanja u njegovoj primjeni su sporna u teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi. U toku je reforma krivičnog zakonodavstva u kojoj se traže odgovori na mnoga pitanja vezana i za ovo krivično djelo.

Medjutim, u Državnoj zajednici Srbija i Crna Gora ovo krivično djelo nije bilo dovoljno predmet interesovanja i angažovanja nadležnih državnih organa, naučnih institucija i drugih društvenih činilaca koji se bave ovom tematikom. Do sada, koliko je poznato, nije napisan nijedan veći rad o ovoj problematici, niti sprovedeno neko obimnije istraživanje.

Predmet istraživačkog rada **TEORIJSKI I PRAKTIČNI PROBLEMI KRIVIČNOG DJELA FALSIFIKOVANJA NOVCA** obuhvatio je zakonska rješenja ovog krivičnog djela, probleme i dileme koje se javljaju u njegovoj primjeni, obim i uzroke njegovog javljanja, te mjere i aktivnosti koje društvo preduzima u borbi protiv ove negativne društvene pojave. Tako je ovo krivično djelo obradjeno sa krivično-pravnog, kriminološkog i kriminalističkog aspekta.

Proučavanje ove teme nema pretenzija da pruži konačne odgovore na sva sporna pitanja vezana za ovo krivično djelo, jer se to u jednom ovakvom radu ne može ni uraditi. Međutim, saznanja do kojih se došlo u ovom radu mogu korisno poslužiti ne samo pravnoj teoriji i sudskoj praksi, već i zakonodavcu.

Imajući u vidu gore izneseno, može se reći da je ovaj rad pionirski poduhvat u teorijsko-pravnom razmatranju, proučavanju sudske prakse i izvođenju zaključaka o pojedinim aspektima krivičnog djela falsifikovanje novca. Takve okolnosti ukazuju na niz problema koje je trebalo savladati, pa i mogućnost manjih grešaka.

Korišćene su osnovne metode istraživanja: pravno-dogmatski metod, komparativni, analitičko-deskriptivni i statistički metod. Pravno-dogmatskim metodom je vršena pravna analiza elemenata predmetnog krivičnog djela. Pomoću komparativnog metoda proučena su odgovarajuća rješenja ovog krivičnog djela u zakonodavstvu drugih zemalja i izvršeno poredjenje ovog krivičnog djela sa drugim, njemu sličnim djelima. Analitičko-deskriptivnim metodom analizirani su svi individualni slučajevi učinilaca krivičnog djela falsifikovanje novca. Statističkim metodom obuhvaćena je cijela populacija učinilaca i pomoću numeričkih pokazatelja i njihove analize, iskazana svojstva ispitivane pojave.

Za realizaciju istraživanja, korišćeni su empirijski podaci: sudski spisi viših i osnovnih sudova u Republici Crnoj Gori; statistički podaci Republičkog zavoda za statistiku Republike Crne Gore i statistički podaci Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije; podaci sa Interneta i naučna literatura.

Statistički skup čini 111 pravosnažno osuđenih lica za krivično djelo falsifikovanje novca. Nijesu obuhvaćena lica za koja nije donesena osudjujuća presuda. Takođe, ni svi slučajevi nosilaca ove pojave, jer su neki ostali neotkriveni ili neprijavljeni.

Tema, cilj i zadatak, metodi i predmeti istraživanja su nametnuli kompoziciju rada.

U uvodu je ukazano na društveni značaj i opasnost pojave falsifikovanja novca. Formulirani su ciljevi i zadaci. Predstavljena je primijenjena metodologija rada i sažeto su nagoviješteni osnovni sadržaji kompozicionih cjelina.

U cilju ulaženja u suštinu predmeta prvo je bilo potrebno pojavu krivičnog djela falsifikovanje novca sagledati sa istorijskog i komparativnog aspekta. Pošto nijedna pojava ne nastaje odjednom i sama za sebe, bilo je nužno dati kratak istorijski pregled pojave društveno opasnog djela falsifikovanje novca i mjera koje su države preduzimale da se zaštite od njega. Ustvari današnje stanje je samo jedna etapa na vjekovnom putu pojave falsifikata i borbe protiv njega. Da bi se bolje predvidjela budućnost, nužno je bilo sagledati prošlost. Takođe, razne države u skladu sa mnoštvom specifično sopstvenih uslova, faktora i društveno ekonomskih odnosa, problem falsifikovanja novca nastoje riješiti adekvatnim krivično-pravnim inkriminisanjem. Otuda se nameće potreba da se sopstvena rješenja upoređuju sa teorijom i praksom drugih država.

Prilikom obrade krivičnog djela falsifikovanje novca nastojao se dati što cjelovitiji prikaz ovog djela; analizirati njegova pravna obilježja i ukazati na pitanja koja se u teoriji i sudskoj praksi pojavljuju kao sporna, te ukoliko je to bilo moguće, sugerišu odgovarajuća rješenja. Prikazani su osnovni elementi ovog krivičnog djela: objekt i subjekt krivičnog djela, radnja, posljedica i vinost. Analizirani su njegovi osnovni oblici, a nakon toga kvalifikovani i privilegovani oblik. Takođe, obradjen je jedan broj opštih instituta krivičnog prava čija primjena dolazi posebno do izražaja kod krivičnog djela falsifikovanje novca, kao što su sticaj krivičnog djela, produženo krivično djelo i dr. Uporedno je prikazano ovo krivično djelo sa nekim srodnim krivičnim djelima. Iznesena su

sporna pitanja u vezi izučavanog krivičnog djela, u teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi i dati su predlozi za njihovo rješavanje (dio prvi).

Posebno mjesto u radu (dio drugi) čini kriminološko proučavanje konkretne pojave na određenom prostoru u određeno vrijeme; fenomenološke i etiološke karakteristike i mjere na suzbijanju ove društveno negativne pojave. Ovaj dio proučava pojavu krivičnog djela u njegovoj životnoj konkretnosti. Proučavanjem te konkretne stvarnosti nastojalo se utvrditi koji su to faktori koji doprinose pojavi kriminaliteta ove vrste; kako djeluju; njihova učestalost i distribucija na prostoru i u vremenu. Takođe, učinjen je napor da se otkriju uzroci ovoj pojavi sagledavanjem više svojstava učinilaca u cjelokupnoj populaciji.

Kriminalistički aspekt (dio treći) ove pojave obuhvata zaštitu novčanica od falsifikovanja, načine falsifikovanja novca i ekspertizu lažnih novčanica. Uspješna borba protiv falsifikatora, odnosno sprječavanje pojave krivičnog djela falsifikovanje novca ne može se zamisliti bez pomoći kriminalistike. U ovom radu je obradjen ne samo teorijski dio kriminalistike u vezi sa krivičnim djelom falsifikovanje novca, već i njena primjena u praksi. U stvari ukazano je na osnovni problem nastanka i suzbijanja falsifikata: napor države da uradi visokokvalitetan original i da sa njim što više upozna građane i s druge strane, nastojanje falsifikatora da naprave visokokvalitetnu imitaciju.

Težišni cilj svih ovih saznanja je da se na osnovu njih preduzimaju adekvatne, racionalne i efikasne mjere i aktivnosti na suzbijanju i sprječavanju nastanka krivičnog djela falsifikovanje novca.

Rezultati istraživanja su dati u zaključnim razmatranjima.